

Az ELEK család története

ELEK ANDRÁS

730 ÉV — AZ ELEK CSALÁD TÖRTÉNETE.
HÓDMEZŐVÁSÁRHELY, 2016. 514 P.

Dr. Elek András 2016-ban megjelent családtörténeti könyve a 730 éves múlttra visszavezethető Kárpát-medencében élő Elek család történetét mutatja be. A kötet a családtörténeti dokumentumok feltárásával fontos helytörténeti forrásokat vonultat föl, közreadva a családi visszaemlékezéseket is. Dr. Elek András sportorvos, nyugalmazott házi orvos, edző és sportvezető kutatása alapján több kötete jelent meg: *20 éves a Vásárhelyi Kosársuli* 1995, *Hatvan éves a vásárhelyi kosárlabdázás* 2015, *A Bodrogi család: 500 éve a Tisza mentén* 2015, *A Kárpátokból a Vásárhelyi Pusztára: A Maczelka család 300 éves története* 2015.

A *730 év* című kötetének születéséről így ír az előszavában: „Nem nyugodtam, még többet (mondhatni mindent) meg akartam tudni az Elekekről, főleg a Vásárhelyre kerülésük előtti időkről.

Újra és újra átnéztem a megyei levéltárak anyagát, és rengeteg újabb könyvet is elolvastam. [...] Elképesztő mennyiségű dokumentumhoz jutottam a közel 30 év alatt, amelyeknek azonban csak a töredékét sikerült most beszerkesztenem. Szentí Tibor barátom évek óta nyaggatott, hogy ebből könyvet kell írni. Én meg csak halogattam, halogattam... És hogy született meg mégis ez a könyv? Ez bizony érdekes történet. Miután 2007 júliusában megjelent egy cikk rólam (*Egyre népszerűbb hobbi a családfakutatás!*) a Délvilágban, Maczelka Tibor barátom megkért a családfájuk összeállítására. A közel másfél éves kutatómunkával begyűjtött anyag olyan érdekes volt, hogy engedtem Szentí Tibor unszolásának, és megírtam belőle *A Kárpátokból a Vásárhelyi Pusztára:*

730 ÉV

AZ ELEK CSALÁD TÖRTÉNETE

„Hasznos szolgálatot tesz a hazának, ki családjá múltját feltárja.
Hiszen egy-egy család múltja a haza történelmének egy-egy lapja.”

(Péchényi István)

A Maczelka család története című könyvet, ami 2010 őszén jelent meg. Közben elkezdtem kutatni Bodrogi Ferenc barátom kedvéért is, ami szintén eltartott majd két évig. 2011-ben – ezúttal saját elhatározásomból – ebből is írtam egy család-könyvet: *500 éve a Tisza mentén: A Bodrogi család* címmel. És persze elkészítettem mindkettőjüknek egy-egy hatalmas családfát.

Ezek után már tényleg nem volt mese, nekiláttam összeszerkeszteni a rengeteg Elek dokumentumot egy könyvbe. És végre megszületett a mű.” (p.13.)

*

A genealógia a családok [származás] történetét tanulmányozó történeti segédtudomány. A történelem, a néprajz, a szociológia, napjainkban pedig a genetika terén kap egyre fontosabb szerepet. A magyar középkori irattárak már leszármazási adatokat is gyűjtöttek. „A ma is hasznosítható forrásmunkák 1778-tól jelentek meg Wagner Károly, Lehoczky András tollából. 1857 és 1868 között készült az a munka, amely a mai napig megalapozza a magyar családkutatást: Nagy Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*² (I–XIII) (reprintben 1987–1988. Helikon).”³ Először a történelmi családok családtörténeti leírásai láttak napvilágot, később a polgárság körében mutatkozott rá egyre nagyobb igény. Napjainkban hozzáférhető és feldolgozható a korabeli adatok, melyekhez a kéziratokon túl nyomtatott és elektronikus források is rendelkezésre állnak. Mindehhez a kutatók, a genealógiai társaságok, a közgyűjtemények és más intézmények munkatársai nyújtanak segítséget.

Dr. Elek András kutatómunkájának eredményét – a kötet szerkezete – logikusan, a tájékozódást elősegítve építette föl. Szentí Tibor író, néprajzkutató *Ajánlása* vezet be, melyet a szerzői *Előszó* követ. Az érdeklődésen túl segítséget nyújt a téma megismerésében és a kötet használatához a *Bevezetés a családfakutatásba* tárgyú ismertető. Ezt követően három részben tárgyalja a szerző az Elek család történetét: *I. Az Elek család története 1745-ig* – *II. Az Elek család Hódmezővásárhelyen* – *III. Szűkebb családom 300 éves története*. A *Függelék* négy részre tagolódik: I. Nemesbikki rokonaink, II. Nagykaposi rokonaink, III. Rokonaink?

A sajozsentpéteri és domaházi Elekek, *IV. „Kele István”* – Szabó Mihály elbeszélése. A tanulmánykötetet *Forrás és irodalomjegyzék* zárja.

A szerző a kutatási módszeréről és a fix kiindulópontokról szemléletesen vall:

„Igazából „visszafelé” haladva kellett kiokoskodni a kezdeteket, a biztostól a valószínű felé. Tény az, hogy Ns. Elek Jakab leszármazottai vagyunk, aki 1627-ben felnőtt fiaival, Jánossal és Imrével együtt kapta a nemességet. A nemeslevél szerint felesége Gyarmathy Katalin volt. Elek Jakab 1631-től családjával Nemesbikken élt. Az is tény, hogy 1615/16-ban Sajószögeden volt összeírva. Talán már 1598-ban is ő szerepelt egy sajozszögedi gabonadézsma-, és egy görömbölyi bordézsma jegyzékben (nehezen olvashatók a nevek).” (p.51.)

Amit tényként kezel, azt dokumentumokkal támasztja alá, pl. az *1533-ból fennmaradt diósgyőri bordézsma jegyzék* a Magyar Országos Levéltár anyagából (p.60.) és a könyv hátsó borítóján (p.514.).

Az Elek család nemesi címének adományozásáról is előkerült a korabeli dokumentum, melyet Elek Jakab 1627. július 20-án kapott II. Ferdinánd királytól. A latin nyelvű iratot Borsos Márta fordításában tette közzé:

„Közhírré tétetett császári és királyi felség, II. Ferdinánd pergamen kettős pecsétje alatt Őfelsége és Ferenczy Lőrinc kancellár aláírásával Elek Jakab és hitvese Gyarmathy Katalin, továbbá fiai: János és Imre, leányai: Erzsébet és Ilona részére Őfelsége városában Bécsben, Ausztriában 1627. évben, július 20-án kiadott nemesi levél, amelyben Őfelsége az előbb említett személyeket, örökösüket, valamint mindkét nembeli valamennyi utódukat különös kegyből megneemesíti, és őket ezen Borsod vármegye nemeseinek sorába fogadni határozta. Kérnek bizonyáglevelet.”⁴ (p.71.)

A család nemeslevele nem maradt meg, de szövegét a CSML Szentesi Levéltára – *Csongrád vármegyei nemesi közgyűlésének iratai: Nemességi iratok* megletének köszönhetően olvashatjuk Elek András könyvének 73–74. oldalán, ahol az Elek család címere is látható.

A szerző a könyvet az első vásárhelyi fazekas, Elek András (1705–1757) emlékére ajánlotta. A vásárhelyi tálasság történetéről Kiss Lajos művei alapján tájékoztat, melyből kiderül, hogy az 1745-ös megyei adóösszeírásban már jegyezték a családot, Elek András Fazekas Andrásnéként tüntették föl a foglalkozása után. (p.120.) A vásárhelyi kutatások 18–19. századi alap forrásai főként: adóösszeírások, hadiadó teljesítésével kapcsolatos iratok, tanácsgyűlési jegyzőkönyvek, tanácsi iratok, gondviselők és párbérszedők lajstroma, egyéb feudalizmuskori iratok, anyakönyvek, nemesi jegyzőkönyvek és iratok, adókönyvek, városi becsületjegyzőkönyvek.

A kutatás módszere mindenkor összetett, kiváltképp egy családtörténet feltérképezésénél. A levéltári iratok és egyéb írott, nyomtatott, képi dokumentumok mellett fontosak a verbális források is. A kötet figyelembe veszi az oral history elbeszéléseit és egyéb, korábban megjelent publikációkat. Így lett teljes a kutatás. Egy régi rokon, Elek Jakab kivégzéséről is olvashatunk: „Nagy szenzáció volt Vásárhelyen Elek Jakab felakasztása a Cigány-érben. Sokan jöttek be még a tanyákról is, hogy láthassák. A kíváncsi népek kocsiállva nézték végig a kivégzést.”⁵ (p.228.)

A *Szűkebb családom 300 éves története* részben a családfákon, történeti leírásokon túl a technika fejlődésének köszönhetően több fénykép látható az Elek családról, melyek a családi gyűjtemények, vagy a Tornyai János Múzeum tulajdonában vannak.

A *Függelékben* a korábbiakhoz hasonló alaposan felkutatott Elek rokonok vagy feltételezett rokonok és életkörülményeik kerültek bemutatásra. Ugyanitt olvasható Szabó Mihály elbeszélése Elek István életéről *Kele István* címmel, kinek

nevével a korábbi fejezetekben már találkozhattunk.

*

A kötet témája, az Elek család története, rendkívül alaposan felkutatott anyag. A szerző által létrehozott struktúrának köszönhetően – kronológiailag – követhető tanulmány, amelybe az újabb kutatási eredményeket könnyedén be lehet építeni.

Az érintett családtagok számára nagy időutazás napjainktól, vissza a gyökerekig, találkozások régi vagy sosem látott rokonaikkal. A genealógia iránt érdeklődő számára értékes forrásmű és korrekt hivatkozásokkal ellátott kötet. Dr. Elek András családja tükrében mutatja be a magyar történelem egyes személyeket érintő eseményeinek több mint hétszáz évét, hűen a könyv mottójául is választott Széchenyi gondolathoz „...Hiszen egy-egy család múltja a haza történelmének egy-egy lapja.” Könyve tényhű, ugyanakkor olvasmányos.

Mindenkinek ajánlom a kötetet, mert bármelyik fejezetnél is lapozza föl, mind-egyikben talál olyan adatot, leírást, amely felcsigázza érdeklődését, s talán arra is készítheti, hogy nekikezdjen saját családjának történetét fölkeresni, vagy ezen mű tapasztalatai alapján akár csiszolja azt. A nyomdailag szépen kivitelezett eredeti dokumentumok másolatai forrásértékük mellett esztétikailag is gyönyörködtetnek.

A kötet szerzői magánkiadásban, mindössze száz példányban jelent meg, de bárki számára hozzáférhető a hódmezővásárhelyi közgyűjteményekben, ill. a Magyar Elektronikus Könyvtárban (elérhető közvetlenül a www.mek.hu portálon vagy a *Vásárhelyi Látóhatár* honlapjáról www.vasarhelyilatohatar.hu) éppúgy, mint a szerző korábban megjelent – fentiekben említett – művei.

Benák Katalin

AZ ELEK CSALÁD CÍMERE (P.74.)

Hivatkozások:

1. Imre Péter: *Egyre népszerűbb hobbi a családfakutatás*. Délvilág, 2007. 06. 16.
2. Nagy Iván: *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*. Pest: Ráth Mór. 1857–1868. 12+1 pótkötet.
3. [https://hu.wikipedia.org/wiki/Genealogia_\(történelem\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Genealogia_(történelem)) Letöltés ideje: 2017. március 18.
4. A Borsod Megyei Levéltár – *Közgyűlési jegyzőkönyvek* (IV. A. 501. a.) 4. kötet – p.806.
5. Szabó Ferenc: *A dél-alföldi betyárvilág*. In: Gyulai Erkel Ferenc Múzeum Kiadványai 53-54. Gyula, EFM., 1964. 171 p.

ELEK JAKAB NEMESSÉGÉNEK LATIN NYELVŰ BEJEGYZÉSE A KÖZGYŰLÉSI JEGYZŐKÖNYVBEN (P.71.)

